

Культово-освітня діяльність адвентистів сьомого дня на території II Речі Посполитої

Сьогодні у світі нараховується близько 20 млн. адвентистів сьомого дня. З моменту свого виникнення у 1863 році, адвентисти у своїй зовнішньо-церковній діяльності активно займалися і пропагували ідеї освіти, здоров'я та доброчинності [1]. Завдяки активній місіонерській діяльності, адвентисти є у 204 країнах світу, зокрема в Україні їх 45 тис. членів. Вперше адвентисти з'явилися у 1886 році на території Криму, а згодом розповсюдили свої ідеї по всій Україні [2, с. 35]. Волинь та Галичина – місця найбільшого зосередження адвентистів в Україні. Завдяки тому, що західна частина України входила до складу II Речі Посполитої, на цих територіях активно розвивалися та поширювалися адвентистські освітні ідеї, особливо у міжвоєнний період. Причиною цього феномену було збільшення кількості членів волинських та галицьких громад, а оскільки географія адвентистів на Заході України збільшилась, виникла потреба в освічених керівниках та служителях волинсько-галицьких громад [3, с. 28].

Освітня діяльність адвентистів у міжвоєнний період мала два основні напрямки – це навчання духовних працівників (культурних служителів, книгонош) та рядовим членів церкви (пресвітерів, дияконів, молодь та дітей). Культурні служителі отримували освіту в спеціально створеній теологічній школі – «Огніско», яка була розташована на території Сілезії, а колполтери (книгоноші) отримували освіту на тижневих курсах, які проходили двічі на рік в містах Луцьк, Львів та селі Пожарки на Волині. Для рядових членів церкви основним джерелом теологічних знань стали уроки суботньої школи, які щоквартально розроблялися та розділяли на вікові категорії [4, с. 11]. В тих громадах, де було багато дітей, діяли недільні школи, спеціально для яких розроблено уроки релігії, які були

видані адвентистським видавництвом «Поліглот» під назвою «Біблійні лекції Старого Заповіту». Рекламу підручника було зроблено в журналі «Слуга збору», де коротко подано зміст та вартість підручника. Це видання було призначено для навчання дітей і молоді. Воно містило історію Старого Заповіту і розроблено у формі запитань та відповідей. Видання мало 523 сторінки, 32 ілюстрації та видано у тканій оправі [5, с. 16]. Оціночні результати адвентистських недільних уроків, за вимогами міжвоєнної польської освітньої системи, вносилися в державний шкільний атестат [6].

Також, у кожному журналі «Слуга збору» була розміщена спеціальна рубрика «Суботня школа», в яких висвітлювалися та надавалися поради вчителям суботніх уроків. Друкувалися найкращі методики доступного викладання уроків. Щотижневе вчительське зібрання було обов'язковою умовою успішного проведення суботнього уроку [7, с. 4] До того ж кожен учень суботньої школи повинен був брати активну участь в обговоренні уроку. Класи склалися з 6-8 учнів, в яких навчали теоретичні знання втілювати у практику [8, с. 5]

В журналі, який вийшов у 1929 році, керівники суботньої школи надрукували 13 найпоширеніших помилок, які допускають вчителі суботніх шкіл:

1. Вчитель дає знання, але без практики;
2. Уроки поверхневі, формальні, позбавлені духовної сили;
3. Брат має спокійний тон у розмові;
4. Вчитель має навчати авторитетно, тому що він знає важливі істини;
5. Формальне представлення уроку;
6. Вчитель думає, що може навчити більше, ніж знає сам, хто навчає не підготувавшись – винним перед учнями;
7. Вчитель читає проповідь замість того, щоб навчати;
8. З кожної лекції учень має винести практичну користь, захвати у серце і використовувати щоденно;
9. Вчитель замість біблійних історій розказує свої пусті історії;

10. Вчитель на уроці використовує лише урок без іншої додаткової інформації;
11. Вчитель не може навчати про Бога, не маючи з Ним особистих відносин;
12. Уроки не пробуджують інтересу до духовних речей;
13. Вчитель піднімає багато тем одразу. [9, с. 4]

З 1878 року адвентисти у всьому світі організували 124 суботні школи та мали 4000 членів церкви. А за даними за 1929-й рік у світі налічувалося 6500 суботніх шкіл та 300 тисяч членів церкви, які проводили уроки на 279 мовах світу. [10, с. 4]. За даними статистики Польського уніону на території II Речі Посполитої налічувалося 225 шкіл з 3619 учнями [11, с. 16].

Особлива нестача адвентистських культових служителів була відчутна у перші роки утворення церковної організації, а саме в новоутвореній II Речі Посполитої. Основною причиною нестачі служителів стала Перша світова війна, а також повернення адвентистських німецьких служителів на свою батьківщину, які проживали на території України через європейські релігійні гоніння у XVIII столітті.

Після створення Польського уніону, у 1921 році адвентистське керівництво ухвалило стратегічне рішення про організацію та створення освітніх духовних закладів. До 1921 року культові служителі отримували теологічну освіту у Німеччині, в місті Фріденсау, тому питання утворення адвентистської школи стало одним із важливих завдань, які були ухвалені на I з'їзді Польського уніону [12 с. 5-6].

Згодом у 1925 році організовано шестимісячні теологічні курси в місті Бидгощі, де навчалася 13 духовних служителів під керівництвом Вільгельма Ландена, який приїхав із Сполучених штатів Америки [13, с. 219]. В першу чергу, створення духовної семінарії вимагало вирішення організаційних, матеріальних, адміністративних та юридичних питань, оскільки згідно зі статтею 110 березневої конституції II Речі Посполитої, громадяни, які належали до релігійної меншості мали право на

створення шкіл та інших освітньо-виховних закладів. Проте громади адвентистів сьомого дня такого права не мали згідно 113 статті тієї ж конституції, тому що церква АСД не входила до складу офіційно визнаних законних установ [14, с.4].

Після невдалої спроби відкрити теологічну школу у Варшаві (1926), адвентистське керівництво ухвалило стратегічне рішення придбати велике помістя в селі Каменка сілеська. В результаті чого 26 вересня 1927 року було відкрито великий адвентистський навчальний заклад, вихованцями якого стали волинсько-галицькі юнаки. Теологічній семінарії присвоїли офіційну назву – «Огніско молоді “Адвент” в Камянці Сілезькій», а у внутрішньо-церковному використанні вживали термін «місійна школа в Польщі» [15, с. 16]. Викладачами школи стали Михайло Васідлов і Мечислав Остапович. Цього ж року відкрито перший заочний теологічний курс для діючих молодих служителів церкви. На третьому році функціонування школи налічувалося 45 студентів. 1930 році, за ініціативою керівництва школи, було запроваджено практичні місіонерсько-просвітницькі виходи у найближчі населені пункти [13, с. 226]. Мета цих виходів була розповсюдити культову літературу серед місцевого населення.

В 1929/30 навчальний рік до викладацького складу був запрошений відомий релігійний діяч, поет із Галичини – Андрій Мащак. Його перші враження про семінарію «Огніско» були такі: «навчання у семінарії розвивалося цікаво працююто та інтенсивно. В кінці навчального року відбулися важливі адміністративні зміни у житті духовної семінарії. У зв'язку з обранням Генріха Руди на посаду керівника Сілезько-галицького об'єднання, а новим керівником школи “Огніско” став Вільям Лей» [12, с. 15]. 17 травня 1931 року відбулося особливе свято для випускників, оскільки це був перший випуск 12 студентів, які пройшли чотирьохрічну програму. Більшість випускників 1931 року стали активними служителями на галицько-волинських територіях [16, с. 7].

Кризовим для адвентистської школи став 1933 рік. Фінансова нестабільність і безробіття на початку 30-х років, негативно

відобразилися на функціонуванні більшості релігійних організацій, котрі в першу чергу залежали від добровільних пожертвувань членів адвентистських громад.

Всупереч усім зусиллям директора школи Мячеслава Остаповича, його звернення до абітурієнтів і перерахування на сторінках церковного журналу «Слуга збору» усіх переваг навчання в теологічній школі, навчальний рік 1933/34 не відбувся. Причинами цього стали з одного боку – неспроможність церкви утримувати заклад через великі державні податки, а з іншого заборгованість студентів, які невчасно повертали свою частину оплати за навчання [13, с. 227]. Фінансова ситуація у суспільстві настільки загострилась, що не тільки в 1934 році, але й у наступному 1935-му так і не вдалося відновити роботу школи. В січні 1935-го керівник церкви Теофіл Бабієнко адресував до адвентистської молоді пасторське звернення, де повідомив про відкриття школи в 1935 році та максимальне зниження ціни оплати за навчання.

У повторному зверненні до молоді він сказав, що передбачена спеціальна система стипендій для студентів і отримання коштів для оплати навчання через продаж літератури. Навчальний заклад очолив новий директор Єжа Швітала та викладацький склад у кількості чотирьох осіб. Було запропоновано дві програми: дворічний курс і чотирьохрічний курс. Школа також отримала нову назву «Інтернат для молоді в Кам'янці на Сілезії», а в буденному житті називалася «Пансіонат Швітала».

15 жовтня 1935 року відновлена роботи школи. Директор школи Єжа Швітала опублікував розгорнуту інформацію про інтернат. На сторінках серпневого номеру «Слуга збору» надруковано інформацію про вартість проживання та навчання, офіційну дату відкриття школи. Восьмий рік семінарського навчання 1935/36 розпочався після другої річної перерви 15 жовтня 1935 року. У результаті роботи нової системи оплати навчання, яка передбачала отримання студентами коштів через продаж культової літератури – робота закладу налагодилася. Абітурієнтами школи могли стати юнаки, котрі мали бажання та здібності і були не

молодше 16 років. При цьому членство в церкві було не обов'язковим. Перевага надавалася учням, які закінчили середню школу, 2-3 класи гімназійної школи [17, с. 10].

У рубриці «Школа», Гурман Руді написав: «освіта – магічне слово для кожної амбітної молодої людини. А вища освіта, без огляду на значення, які надаються цьому терміну – понукає до надзвичайних зусиль. Правдива вища освіта саме там де є Найвищий (Бог), який доводить до повного розвитку найбільші здібності, які подарував людській істоті. В цій освіті немає таємничості та відірваності. Це практичне виховання характеру, а також розвиток духовних, фізичних та інтелектуальних здібностей». [8, с.15]

Керівництво закладу розробило спеціальні додаткові курси ведення домашнього господарства, особистої гігієни та догляду за хворими і т.д., але після успішної трьохрічної роботи закладу, у зв'язку з новою фінансовою кризою, заклад призупинив свою діяльність. В лютому 1939 року у Варшаві керівництво знову підняло питання про відкриття школи, але Друга світова війна завадила цьому остаточно.

Отже, за 13 років існування польської теологічної школи, діючими були тільки 9 років. Двічі через фінансові та адміністративно-фіскальні труднощі навчання скоротилась на 4 роки, що стало основною причиною втрат освічених служителів культу. За період навчання 80 випускників успішно завершили навчання і стали штатними працівниками адвентистських громад. Незважаючи на фінансові та адміністративні проблеми, брак кваліфікованих викладачів, за допомогою теологічної школи «Огніско» адвентистські громади отримали 50 освічених служителів.

За ініціативи директора школи «Огніско» Германа Руди у 1930 році організовано дворічні підготовчі курси в селі Пожарки на Волині. Бюджет школи становив 1225,25 злотих. Вона стала проміжною ланкою до вступу у школу «Огніско» в Бельську. На III з'їзді адвентистських керівників прийнято статут

новоствореної школи, де зазначалось, що предметна база закладу має містити елементарні предмети, тобто студенти повинні навчитися читати і писати на польській мові, а також освоїти базові знання Святого Письма. Курс повинен тривати два роки і 6 місяців. В перший рік до закладу зараховано 15 абітурієнтів. [18, с.5].

Отже, адвентистська культово-освітня діяльність на території ІІ Речі Посполитої мала важливе значення у становленні організаційної структури церкви. Утворені громади на нових територіях завдяки тому, що церква готувала освічених культових служителів, здатних якісно представляти членам церкви та населенню Польщі доктринальні положення адвентистського віровчення.

**Валентин Шевчук,
аспірант кафедри Давньої історії України та архівознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка**

Література

1. Найт Д. Философия и образование. Введение в христианскую перспективу. / Джордж Р. Найт. – Санкт-Петербург: Анима, 2001. – 244 с.
2. Жукалюк М. Кризь бурі, шторми, лихоліття / М. Жукалюк. – Київ: Джерело життя, 2009. – 544 с.
3. Державний архів Волинської області (ДАВО). – Фонд 46. – Опис 9. – Справа 1359. – С. 28
4. Czembor W. Codzienne uczenie sięlekcji Szkoły Sobotniej / W. Czembor. // Sługa zboru. – 1931. – №8. – С. 16.
5. Kwieciński S. Lekcje Biblijne Starego Testamentu / S. Kwieciński. // Sługa zboru. – 1934. – №11. – С.
6. Спогади Філіпчук Євген Іванович, 1924 року народження, село Пожарки Рожищанського р-ну Волинської обл. Інтерв'ю Шевчука В.А.(21квітня 2002 року)

7. Klut E. Zebranie nauczycielskie / Klut. // Sługa zboru. – 1928. – №2. – S. 32.
8. Cunitz R. Szkoła sabatnia / Cunitz. // Sługa zboru. – 1928. – №4. – S. 20.
9. Cunitz R. Błędy popoźniane w szkole sabatniej / R. Cunitz. // Sługa zboru. – 1929. – №1. – S. 28.
10. Cunitz R. Szkoła sabatnia / Cunitz. // Sługa zboru. – 1929. – №2. – S. 20.
11. Kwieciński S. Sprawozdanie szkoły sobotniej w Polsce / S. Kwieciński. // Sługa zboru. – 1932. – №2. – S. 16.
12. Polok W. Seminarium Duchowne im. M. B. Chechowskiego / Polok. // Sługa zboru. – 1976. – №5. – S.
13. Lyko Z. Sytuacja prawna Kościoła Adwentystycznego w Polsce Międzywojennej 1918-1939 / Lyko. – Warszawa: Znaki Czasu, 1979. – 410 s.
14. Babienko B. Ogłoszenie / Babienko. // Sługa zboru. – 1934. – №4. – S. 24.
15. Rudy H. Ognisko młodzieży “Adwent” / / H. Rudy. // Sługa zboru. – 1928. – №1. – S. 16.
16. Will T. Uroczystość pożegnania w Ogisku “Adwent” / / T. Will. // Sługa zboru. – 1931. – №3. – S. 8.
17. Rudy H. Ognisko młodzieży “Adwent” / / H. Rudy. // Sługa zboru. – 1928. – №1. – C. 16.
18. Rudy Szkoła zborowa dla kresów wschodnich / H. Rudy. // Sługa zboru. – 1930. – №1. – C. 8.